

Sebastiaan Roes

Toekomst notarieel onderwijs

‘De notariële jurist zal altijd blijven bestaan’

Op 12 maart werd tijdens het Landelijke Notarieel Studentencongres gesproken over het verleden, het heden en de toekomst van het notariaat. De crème de la crème van het notarieel onderwijs was in Groningen aanwezig om de studenten toe te spreken. *Notariaat Magazine* legde de hoogleraren een aantal stellingen voor.

TEKST Jessica Hendriks | BEELD Reyer Boxem

Bij notariële studies moet meer worden gekeken naar de omgang met cliënten.

‘Ja, ten opzichte van de beroepsopleiding, maar nee ten opzichte van de notariële opleiding aan de universiteit’, zegt Wilbert Kolkman, hoogleraar in Groningen. ‘Het is onmogelijk om in het huidige curriculum – dat máár vier jaar beslaat – een vak toe te voegen dat zich daarop richt. Het is niet dat wij dat krampachtig willen omzeilen, maar daar zijn wij in eerste instantie niet voor.’ Sebastiaan Roes, hoogleraar in Nijmegen, is het daarmee eens. ‘Omgaan met cliënten is een vaardigheid, maar ik beschouw dat niet als een academische vaardigheid. In het vak notariële beroepsethiek komt het – door het behandelen van tuchtuitspraken – wel aan de orde, maar dan meer in theorie. Studenten nemen er dus wel kennis van, maar oefenen er niet mee.’ Wouter Burgerhart, hoogleraar in Groningen, vindt in principe ook dat het niet thuishoort

op de universiteit: ‘Je weet nog niet voor welk beroep je mensen aan het opleiden bent. De benodigde vaardigheden van een advocaat zijn anders dan die van een notaris of belastingadviseur. Je kunt je dus afvragen of het niet beter is om te wachten tot zij de beroepskeuze hebben gemaakt.’ ‘We moeten wel degelijk nadenken of er niet meer aan mondelinge vaardigheden en het voeren van specifieke notariële gespreksvaardigheden moet worden gedaan op de universiteit’, spreekt Jan Biemans, hoogleraar in Utrecht, de andere heren tegen. ‘We doen nu bijvoorbeeld ook al pleitoefeningen in Utrecht. Heel leuk voor toekomstig rechters en advocaten, maar notarissen in spe hebben daar weinig aan. Er mag dus best wel een notariële variant komen. Verder denk ik dat je gespreksvaardigheden kunt combineren met inhoud. Laat ze maar eens een testament uitleggen aan een cliënt. Dat doen wij nu al bij het vak Erfrecht. Academische vorming met een blik naar de praktijk’, aldus Biemans. Kolkman: ‘Je zou bij sommige

vakken best wat meer aandacht aan klantcontact kunnen besteden door het laten schrijven van een brief aan een cliënt, maar het is niet aan de universiteit om daar vol op in te zetten.’ Roes: ‘Omgaan met cliënten moet je leren in de praktijk. Het is onze taak om zo veel mogelijk academische kennis over te dragen. Scriptie schrijven prima, maar het ontvangen van cliënten en de jas aannemen, vind ik meer iets voor de beroepsopleiding.’ ‘En toch’, zegt Burgerhart, ‘in de Verenigde Staten zie je dat er bij het vak estate planning veel aandacht is voor psychologie. Ik kan mij dus voorstellen dat over vijf jaar in Nederland in het vak estate planning ook meer aandacht is voor de *soft skills* die je nodig hebt om estate planner te worden. Dan komt dat automatisch ook in de notariële studie.’

Inhoudelijke verdieping moet niet in de beroepsopleiding, maar in postacademisch onderwijs.

‘Ik zie de beroepsopleiding als een soort tussenfase; een *twilight zone* tussen academie en specialisatie’, aldus Freek Schols, hoogleraar in Nijmegen. ‘De beroepsopleiding moet praktijkgericht zijn. Klantencontact vind ik daarbij heel belangrijk. Hoe ga je met

Leon Verstappen

‘De nieuwe generatie heeft een toetsenbord aan de vingers zitten’

een zaak om, hoe doe je een intakegesprek? Dat zijn dingen die in de beroepsopleiding thuishoren, maar daar hoort ook een stuk verdieping bij. Het zijn juristen die net van de universiteit zijn gekomen. Ze zitten in een overgangsfase en weten soms nog niet precies welke richting ze opgaan. Echte specialisatie gebeurt later. En dat kan dan best in Grotius-achtige settings of bij de specialistenverenigingen van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB).’ Ook Leon Verstappen, hoogleraar in Groningen, denkt dat de beroepsopleiding niet zonder verdieping kan. ‘Niets is zo praktisch als een goede theorie. In alle gevallen komt het recht naar boven. Dan moet je weten hoe het recht in elkaar zit. Dat kan niet anders. In de beroepsopleiding zal dus altijd een stuk diepgang zitten. Dat moet. Anders kun je het gewoon niet doen. Het moet niet zo zijn dat je alleen maar aangeeft hoe het moet, maar je moet ook aangeven waarom het zo moet. Dat kan niet zonder enige verdieping in het recht.’

ICT moet ook een aandachtspunt worden in notarieel onderwijs.

‘Moeilijk’, zegt Roes. ‘Het curriculum zit al zo vol. Ik denk dat je het moet integreren bij de

vakken die al worden gegeven. Dus informatie over elektronisch aanleveren combineren met het vak onroerend goed. Als apart vak is er geen plaats voor, tenzij je andere vakken weglaat. Maar dat zie ik echter niet gebeuren, omdat wij niet of nauwelijks vrije ruimte hebben. Het is allemaal relevant. Het curriculum is dichtgetimmerd.’ ‘Wat basale kennis is wel handig’, aldus Kolkman. ‘Niet over kantoorssystemen, maar wel over werken in de *cloud* of de digitale akte. In diverse vakken zitten er al colleges over dit soort aspecten. Dat zouden er in de toekomst meer kunnen worden. Maar het is vooral de theorie. Wat is er allemaal voorhanden? Wat gebeurt er als een computer crasht? Is de akte er dan nog wel?’ Als het aan Burgerhart ligt, blijft het zoals het is. ‘De vraag of daar meer aandacht voor moet komen, komt vaak uit het feit dat mensen dingen zien gebeuren die ze zelf niet onder de knie hebben. De nieuwe generatie heeft bij wijze van spreken al een toetsenbord aan de vingers zitten. Zij zijn oneindig veel handiger in dat soort dingen dan de oudere generatie.

Stof over de digitale akte en digitaal procederen wordt al gegeven. Veel meer lijkt mij niet nodig. De komende generatie zal alles veel gemakkelijker oppakken dan iemand die op latere leeftijd met het ICT-gebeuren in aanraking is gekomen. Je moet het belang ervan niet onderschatten, maar ook zeker niet overschatten.’ Kolkman: ‘Wat wij in Groningen ook steeds meer doen, is aandacht besteden aan onderzoekvaardigheden. Dat hangt ermee samen. Onderzoeken gebeurt tegenwoordig nog nauwelijks uit boeken, maar veel meer op het scherm. Vroeger moesten wij in de kaartenbak zoeken, dat is nu niet meer.’

Over tien jaar is notarieel recht geen aparte studie meer.

‘Ik denk dat er over tien jaar toch nog een notariële opleiding is, mits we beseffen dat dat géén opleiding is tot notaris. Geen beroepsopleiding, maar een algemeen privaatrechtelijke opleiding met drie pijlers: ondernemingsrecht,

Wilbert Kolkman

Freek Schols

Wouter Burgerhart

familie recht en onroerendzakenrecht met een fiscale saus', zegt Schols. 'Aan die opleiding zal altijd behoefte zijn, want die vakgebieden zijn en blijven interessant, voor welke praktijk dan ook. De vraag blijft hoe de notariële praktijk zich ontwikkelt, maar de notariële jurist zal altijd blijven bestaan', vult hij aan. Verstappen sluit zich daarbij aan: 'Zolang mensen geboren worden, overlijden, trouwen en een onderneming oprichten, blijft het onderwerp. En ik denk dat de notariële studie er over tien jaar ook zal zijn. Daarvoor is het te zeer een gevestigde opleiding. Ik denk wel dat er het nodige gaat veranderen. Het vaste stramien in vakken zal misschien wat lichter worden, zodat er wat meer flexibiliteit mogelijk is. Op die manier kan de steeds breder wordende notariële praktijkuitoefening beter worden bediend.' 'Maar', gaat hij verder, 'ik sluit het verdwijnen ook niet uit. Je weet nooit wat er in de toekomst gebeurt en in welk krachtenveld je terecht komt. Je ziet in de bachelorfase al een hele verbreding.

De opleidingen die behouden blijven, zijn breed. Terwijl in de masterfase juist die specialisatie wordt ingevoerd.' Burgerhart: 'Je zou nog het best kunnen zeggen dat de notariële opleiding er over tien jaar niet meer is, maar dat neemt niet weg dat er dan nog steeds een notariële studierichting is. Die relativering is al bezig. En dat komt door het feit dat we heel veel mensen opleiden om geen notaris te worden. Nu meer dan voor de economische crisis. Je krijgt op bijvoorbeeld accountantskantoren clubjes mensen die notarieel recht hebben gedaan en die ook binnen die kantoren notariële vaardigheden en kennis toepassen. Dat betekent dat wij ook die mensen aan het opleiden zijn en dat zal in de toekomst alleen maar toenemen.' Schols: 'Er is ook geen aparte opleiding voor advocaat of tot rechter. Het zijn allemaal juridische opleidingen met een bepaalde richting en keuze voor een vakkenpakket. De mix met fiscaal recht blijft altijd interessant, wat er ook met het notariaat gebeurt. Het is met name de vraag wat degene die afstudeert ermee gaat doen. Hij kan rechter, notaris of advocaat worden. Allen kunnen

notarieel zijn opgeleid.' Als het aan Roes ligt, zal de notariële studie – zoals die nu is – blijven bestaan. 'Zolang wij kunnen uitleggen dat de notariële opleiding meerwaarde heeft, bijvoorbeeld omdat er allerlei richtingen samenkomen, denk ik dat het kan blijven bestaan als zelfstandige studierichting. Wel denk ik dat er straks in minder steden notarieel recht gevolgd kan worden. Dat is nu al aan de gang.' 'Ik denk dat het uiteindelijk ligt aan wat er in het Besluit op het notarisambt staat', aldus Biemans. 'En afhankelijk van die vereisten wordt ook de notariële opleiding op de universiteit vormgegeven. Het is moeilijk te voorspellen wat daarmee gaat gebeuren. Ik denk wel dat als er meer vrijheid komt, de universiteiten ook de kans krijgen om meer smool te geven aan een opleiding. Dat zou een studie wel aantrekkelijker maken. Dat maakt het spannender. Ik zou daar wel een voorstander van zijn.' En zegt hij tot slot: 'Om studenten naar de opleiding te blijven trekken, zou het leuk zijn als er een televisieserie zou komen over het notariaat. Zoiets als *Suits*, maar dan voor notarissen.' ■